

MODEL PÍSEMKY PRO ZKOUŠKU Z FONETIKY PRO LOGOPEDY (2023)

Struktura písemky a typ úkolů bude stále týž, konkrétní náplň ovšem vždy jiná.

Úkol 1

Následující dva české výrazy jsou přepsány pomocí zjednodušené transkripce a transkripce IPA. Vaším úkolem je slovo A) přepsat do běžného pravopisu češtiny a B) určit všechny hlásky v daných výrazech, tj. popsat je co nejpřesněji z fonetického hlediska (určit všechny fonetické charakteristiky nezbytné k jednoznačnému vymezení v daném jazyce). Užívejte mezinárodní terminologii. Chybou je opomenutí nutné charakteristiky, také nesprávné znění termínu je chybou. Opakující se hláska stačí klasifikovat pouze jednou.

[la:fka] (v IPA stejný přepis)

[louka] ([louka])

Komentář: Příklad klasifikace:

[l] = konsonant, znělá orální alveolární laterální aproximanta, sonora (likvida)

[o] = vokál, krátký zadní středový zaokrouhlený

U konsonantů je třeba určit:

místo artikulace, způsob artikulace, znělost, orálnost/nazálnost, centrálnost/laterálnost, typ hlásky z akustického/auditivního hlediska (základní je dělení na vokály, obstruenty a sonory; obstruenty a sonory lze dále dělit na podtypy, např. na likvidy)

Pozn.: 1) V češtině se rozdíl mezi orálními a nazálními konsonanty využívá jen u okluziv, ale i u ostatních typů konsonantů by mohl v jiných jazycích být uplatněn; proto je nutné orálnost/nazálnost určit u všech konsonantů. Jedinou výjimkou je frikativa [h] (IPA [ɦ]), která ani orální, ani nazální, protože je to hláska artikulována přímo v hrtanu (larynx). Orálnost totiž odkazuje na fakt, že se hláska tvoří v ústech, a nazálnost na fakt, že dochází k rezonanci v dutině nosní. Nic z toho pro [h] neplatí.

2) Podobně se rozdíl mezi centrálními a laterálními konsonanty v češtině využívá jen u aproximant ([l] je laterální aproximanta, zatímco [j] je palatální aproximanta), nicméně jiné jazyky ho mohou uplatňovat i u ostatních konsonantů (především u frikativ); proto je také nutné centrálnost/laterálnost určit u všech konsonantů. Výjimkou je opět [h], které není ani centrální, ani laterální. Oba pojmy totiž odkazují na činnost jazyka, ale [h] není tvořeno jazykem.

Klasifikace [h] potom bude:

[h] = konsonant, znělá laryngální (nebo glotální) konstriktiva, frikativa

U vokálů je třeba určit:

horizontální polohu jazyka, vertikální polohu jazyky, zaokrouhlenost, délku (akustické hledisko není nutné, protože vokály jsou v češtině jen jednoho druhu)

Častou chybou je opomenutí nějaké charakteristiky (všechny jsou důležité!) nebo zkomolení termínu (určitě neexistuje termín „(ten) okluziv“, ale jen (ta) okluzíva, stejně tak není „(ten) alveolár“, ale (ta) alveolára. Nebo se v češtině neříká „(ta) vokála“ a „(ta) konsonanta“, ale (ten) vokál a (ten) konsonant.

Maximálně je možné za tento úkol získat 3 body.

Úkol 2

Uved'te, co znamenají následující termíny. Ke každému termínu přidejte příklad nebo bližší vysvětlení – pouhý překlad termínu do češtiny není dostačující odpověď, tzn. že vysvětlení není, když napíšete, že vokál je souhláska. Stejně tak nestačí jen příklad, tedy např. že slabika je třeba *ta, ko, vý* ve slově *takový*.

slabika, intonace, postalveolára, přední vokál, diftong, přízvuk

Komentář: Termíny musíte co nejjasněji vysvětlit, tak aby bylo zřejmé, že víte, co znamenají. Z odpovědi musím poznat, že opravdu víte, co znamenají. Při nejasnostech bych se vás u ústní zkoušky zeptal, ale u písemné zkoušky nic takového není možné, proto musím vycházet jen z toho, co mi napíšete, a nemůžu si domýšlet, jestli termínu skutečně rozumíte. Jako vodičko si můžete představit, že termín vysvětlujete někomu, kdo o fonetice moc neví. To ovšem neznamená, že by vysvětlení mělo být primitivní jako pro laiky. Základy fonetiky se probírají už na základní škole a vaše odpověď tedy musí odpovídat **vysokoškolské** úrovni.

Seznam všech termínů jste dostali k dispozici. Většinu jsem vysvětlil v hodině; zbytek najdete v zadaných skriptech.

Častou chybou je opomenutí příkladu. Jde mi totiž o to, abyste pojem nedovedli jen z paměti vysvětlit, ale také věděli, co přesně označuje. Jsou-li příklady z jiného jazyka než češtiny, je rozumné je detailněji popsat, abych věděl, co jimi myslíte.

Další častou chybou je pouhé uvedení příkladu nebo příliš stručná nebo obecná definice.

Za každý pojem je možné získat 3 body, tedy 18 bodů celkem.

Úkol 3

Vysvětlete, z jakých složek se skládá tvorba lidské řeči, tedy jak je lidská řeč tvořena.

Komentář: Tato otázka je zaměřena na nějaký větší problém, který jsme probírali na přednáškách nebo který je popsán ve skriptech. Tyto problémy jsou tematicky zahrnuty do seznamu pojmů. Otázka vyžaduje aktivního využití znalostí, které jste nabyli studiem fonetiky. Není to tedy prosté vysvětlení pojmů jako v úkolu 2, ale obecnější otázka vyžadující širší a podrobnější odpověď.

Maximálně 3 body.

Hodnocení

Sčítají se body. Minimální hranice pro úspěšnost jsou 2/3 bodů, tj. 16 bodů z 24 bodů. Je-li nutné stanovit známky A–E, rozdělím podle počtu bodů.